

EXPERIENȚA UNOR STATE LATINO-AMERICANE ÎN PROCESUL DE PRIVATIZARE

dr. Rodica Rădulescu

Experiența statelor latino-americane în realizarea programelor de privatizare atestă că și în această regiune a lumii, în ciuda existenței unei premise favorabile, procesul s-a dovedit dificil, ridicând numeroase probleme legate de transpunerea lui în practică și implicând costuri sociale deloc neglijabile.

Procesul de privatizare în țările latino-americane diferă de cel în curs de realizare în țările est-europene, cel puțin din două puncte de vedere: cadrul social-economic și instituțional în care se desfășoară; motivațiile privatizării.

Din punct de vedere al cadrului social-economic și instituțional, procesul de privatizare din țările latino-americane se desfășoară în state cu economii de piață bine conturate în care proprietatea particulară este prezentă în toate sectoarele economiei, iar instituțiile existente specifice economiei de piață înlesnesc procesul de privatizare. Existența capitalului particular capabil să intre în posesia întreprinderilor desnaționalizate și mai mult chiar capabil să participe la procesul de re tehnologizare a acestor întreprinderi, crează posibilitatea practică de realizare a privatizării. Este de remarcat faptul că alături de capitalul autohton la procesul de privatizare participă și capitalul străin, legislațiile tot mai permissive adoptate în ultimii ani față de investitorii străini, contribuind la creșterea interesului acestora față de economiile latino-americane. De asemenea, existența unor piețe de capital, extrem de dinamice în unele țări, ca de exemplu în Chile, permite diagnosticarea "stării de sănătate" a întreprinderilor ce urmează a fi privatizate stabilind într-o formă mai exactă valoarea acestora și ușurând astfel procesul de privatizare.

Referitor la motivațiile privatizării, statele latino-americane au trecut în ultimii ani la realizarea acestui proces datorită

unor considerente de ordin bugetar și legate de creșterea importanței sectorului particular, considerat mai eficient decât cel public.

Sectorul public a jucat un rol important în economiile statelor latino-americane, mai ales în perioada anilor '60 și prima jumătate a anilor '70, când sub imperativul unor motivații de ordin politic (ca de exemplu, instaurarea unor regimuri politice de tip socialist cum a fost cel al președintelui Allende în Chile sau cel din Nicaragua) și vizând întărirea suveranității naționale asupra principalelor ramuri economice, au fost naționalizate o serie de întreprinderi. Astfel, au fost trecute în mâna statului întreprinderi considerate de importanță strategică pentru dezvoltarea economiei, din industria extractivă, industria siderurgică și metalurgia neferoasă, petrochimie și producția de produse chimice de bază etc. În prezent, dacă luăm în considerare numai industria prelucrătoare, ponderea sectorului public în cadrul acesteia variază între 5,9% în Bolivia și 16% în Venezuela, comparativ cu 15% în Coreea de Sud sau 12% în Taiwan. În unele țări latino-americane, formarea sectorului de stat s-a făcut din lipsa interesului sectorului particular pentru anumite domenii considerate totuși de importanță națională sau ca urmare a preluării de către stat a unor întreprinderi ajunse în stare de faliment care însă nu puteau dispărea din rațiuni sociale.

Întreprinderile de stat s-au dovedit însă, în marea lor majoritate ineficiente, înregistrând mari deficite, iar resursele financiare limitate de care dispuneau țările latino-americane n-au mai permis finanțarea acestor deficite, mai ales în condițiile restricțiilor impuse de plata datoriilor externe (în anul 1990, datoria externă a regiunii depășise 420 mrd dolari) s-a ajuns în țări cum sînt Argentina, Brazilia, Mexic ca

Întreprinderile de stat să dețină peste jumătate din datoria externă a țărilor respective. De ce s-au dovedit ineficiente întreprinderile sectorului public? Economistul Bela Balassa, profesor de economie politică și consultant al Băncii Mondiale, aprecia referitor la cauzele nerentabilității întreprinderilor de stat: planificarea inadecvată și studiile de fezabilitate prost întocmite; lipsa spiritului managerial și a unei gestiuni adecvate; luarea centralizată a deciziilor și intervenția statului în activitatea decizională, care intră uneori în conflict cu necesitățile de rentabilizare a întreprinderilor respective; ocuparea neeficientă a forței de muncă și menținerea numărului de salariați și/sau a unui nivel de salarizare nejustificate economic numai din rațiuni sociale; obținerea unor costuri mai ridicate de producție datorită impunerii de către stat a aprovizionării cu unele input-uri din stocurile de stat sau de la alte întreprinderi de stat care desfac produse cu prețuri mai ridicate; viteza mai redusă de re tehnologizare.

Situația este agravată de absența falimentului în cazul întreprinderilor din sectorul public, statul subvenționând chiar în pierdere activitatea acestora.

Acumularea pierderilor întreprinderilor de stat, care s-a produs paralel cu restricțiile bugetare, asociate cu criza datoriei externe au pus în evidență ineficiența întreprinderilor de stat, determinând autoritățile să procedeze la ample programe de privatizare, care au vizat într-o primă fază întreprinderi din industria prelucrătoare, pentru ca apoi să se treacă și la unele întreprinderi din industria extractivă, întreprinderi de transport, instituții bancare etc.

De asemenea statele latino-americane puternic îndatorate au văzut în privatizare și o cale de reducere a datoriei lor externe prin procesul de conversie a datoriei externe, care a dat posibilitatea oferirii spre vânzare a întreprinderilor deznaționalizate nu numai capitalului național ci și celui străin.

Experiența dobândită în ultimii ani de statele latino-americane în domeniul privatizării pune în evidență faptul că aceasta este un proces îndelungat și anevoios, de multe ori dureros, având consecințe sociale

grave, iar valoarea la care întreprinderile au fost vândute este aproape întotdeauna sub valoarea lor reală, existând pericolul unui transfer de avuție națională către investitorii străini la prețuri scăzute.

Spre exemplu, în Brazilia a fost lansat un ambițios program de privatizare, cuprinzând un număr de 30 de întreprinderi pe care autoritățile sperau să-l realizeze într-un termen record de numai 20 de luni. Realitatea a demonstrat că transpunerea în viață a programului va dura ani de zile, depășind mandatul actualului guvern, dificultăți mari întâmpinându-se în evaluarea corectă a valorii de vânzare a întreprinderilor și găsirea potențialilor cumpărători. De asemenea, în Mexic, procesul de conversie a datoriei externe în participații la capitalul pe acțiuni a unor întreprinderi naționale, n-a dat rezultatele scontate de autorități, amploarea operațiunilor realizate fiind simțitor mai scăzută decât valoarea apreciată inițial.

În ciuda existenței acestor dificultăți, procesul de privatizare câștigă teren în America Latină în contextul general de promovare a unor strategii liberale de dezvoltare în cadrul cărora un rol primordial revine sectorului particular, singurul considerat capabil să eficientizeze economiile naționale. Tot mai multe state ale regiunii văd în politica de "deschidere spre lume" o formulă menită să contribuie, prin mărirea gradului de competitivitate a economiilor naționale, la o mai bună angajare în circuitul economic mondial.

Procesul de privatizare și în general de liberalizare a economiilor statelor latino-americane poate fi privit și din alt punct de vedere. Aceste două obiective - întărirea sectorului particular și deschiderea economiilor naționale prin liberalizarea comerțului și crearea unui cadru favorabil pătrunderii capitalului străin - fac obiectul recomandărilor FMI și a altor organisme financiare cuprinse în programele de rescadențare a datoriei țării regiunii față de organismele financiare internaționale și băncile comerciale. Ori din totalul datoriei externe a statelor latino-americane peste 70% reprezintă datoria externă contractată față de băncile nord-americane.

În ultimii ani s-au remarcat diversele acțiuni întreprinse de SUA privind găsirea unor soluții de rezolvare a problemei

datoriei externe a zonei. În anul 1990, președintele Bush a efectuat o vizită într-o serie de state latino-americane, lansând cu acest prilej un program de asistență pentru aceste țări. Strategia promovată de SUA, care transpare din acest program, ca și din alte acțiuni cu caracter politic și economic, o reprezintă crearea unui imens spațiu economico-financiar, întinzându-se din Alaska și pînă la Țara de Foc în care poziția SUA să fie dominantă. Impulsionarea investițiilor nord-americane în țările latino-americane, procesul de conversie a datoriilor externe, crearea unor zone de comerț liber (deja în cursul acestui an vor demara demersurile oficiale în vederea creării zonei de liber schimb Mexic-SUA-Canada, iar tratative se desfășoară și cu alte state ale regiunii, dintre care mai avansate sînt cu Venezuela și Chile) nu fac decît să consolideze poziția Statelor Unite în regiune. Aceasta a făcut ca la ultima conferința Sistemului Economic Latino-American să

se audă voci subliniind că deși statele latino-americane sînt interesate de sprijinul american în rezolvarea difișilelor probleme economice și financiare, programele inițiate trebuie să țină seama de necesitatea ca țările zonei să se dezvolte independent și să folosească în propriul interes avantajele oferite de acestea.

În acest sens, privatizarea nu trebuie să însemne un transfer de avuție națională către investitorii străini la un preț scăzut, ci să constituie un proces conștient, realizat în conformitate cu interesele naționale ale țărilor latino-americane care să ducă la eficientizarea activității economice din aceste state.

Prezentarea acestor aspecte privind experiența latino-americană în domeniul privatizării constituie motive de reflexie pentru specialiștii din țările est-europene chemați să găsească răspunsuri viabile la numeroasele probleme ridicate de transpunerea în viață a acestui obiectiv.